

**EFECTELE CONTRACTULUI DE RENTA VIAGERĂ CU
PLURALITATE DE SUBIECTE**

MONA-MARIA PIVNICERU

Considerații generale

1. Dispozițiile art. 1643 C. civ.¹ trebuie interpretate în corelație cu cele ale art. 1642 C. civ.,² deoarece constituirea rentei în favoarea mai multor persoane nu desemnează doar creditorii (credentieri ori terți beneficiari deveniți credentieri) pentru a stabili modul de dobândire a folosinței rentei între aceștia, ci și terțele persoane pe capul cărora renta a fost constituită în scopul conservării folosinței acesteia în beneficiul creditorilor ori a moștenitorilor lor, a căror desemnare colectivă a avut rațiunea de a prelungi în timp durata rentei.

2. Prin urmare, trebuie să distingem între credentieri, pe de o parte, și persoanele pe capul cărora s-a constituit renta, pe de altă parte, deoarece chiar dacă credentierii pot constitui renta luând drept termen de plată a ratelor propria lor durată de viață, renta viageră se poate constitui și pe capul altor persoane, terțe absolute față de contract, a căror durată de viață nu are decât semnificația de a marca termenul la care va înceta plata rentei. Aceste situații juridice se subordonează unor exigențe diferite.

3. Ca regulă, renta se înființează pe durata vieții constituitorului credentier, consecință firească a obiectului prestației de a da ce include în conținutul său această componentă aleatorie, însăși viața, ca durată de existență. În consecință, ori de câte ori nu s-a desemnat o altă persoană a cărei durată de viață să marcheze întinderea obligației debentierului, se prezumă că renta a fost constituită pe capul celui care o va folosi, dat fiind scopul înființării ei,

¹ Potrivit art. 1643 C. civ.: „Ea (rendita – s.n.) se poate înființa în favoarea uneia sau mai multor persoane.”

² Art.1642 C.civ. dispune: „Rendita pe viață se poate înființa în favoarea persoanei ce a plătit prețul sau a alteia a treia ce nu are nici un drept la rendită. În cazul din urmă, deși întrunește condițiile unei liberalități, totuși nu este supusă formelor stabilite pentru donațiune; însă este în totul supusă dispozițiilor articolului precedent”.

asigurarea resurselor materiale egală ca durată de timp cu însăși durata vieții constitutorului credentier³.

4. Renta poate fi stipulată în beneficiul constitutorului credentier, dar pe capul unui terț care nu are drept să o folosească, așa cum dispune art.1642 alin. 1 C. civ. Aceasta înseamnă că desemnarea terțului a fost făcută doar pentru a marca durata de existență a prestației debirentierului fixând prin acesta termenul la care renta va înceta. De aceea, este fără importanță dacă terțul acceptă sau nu această desemnare ori dacă este o persoană capabilă sau nu, deoarece contractul de rentă viageră nu produce față de el nici un efect juridic⁴. În mod similar, chiar durata vieții debirentierului desemnat ca atare poate determina întinderea obligației de plată a rentei, cu toate că dispozițiile art. 1642 C. civ. nu îl include în categoria persoanelor pe capul cărora s-ar putea constitui⁵.

5. De aici rezultă că în aceste ultime două situații durata obligației debirentierului de a plăti renta este legată de durata vieții persoanei desemnate prin contract și nu de aceea a beneficiarului ei. Prin urmare, obligația de plată a rentei subzistă până la decesul persoanei pe capul căreia a fost constituită și predecesul beneficiarului ei nu produce efect extinctiv.

6. Același raționament subzistă și în ipoteza constituirii rentei în favoarea mai multor persoane, care obligă la distincția între creditori și terțe persoane nominalizate pentru o desemnare comună a duratei de plată a rentei.

Pluralitatea de credentieri

7. Pluralitatea subiectelor active se poate manifesta fie sub forma unei pluralități de credentieri, fie sub forma unei pluralități de terți beneficiari deveniți credentieri ca urmare a intenției de liberalitate din partea constitutorului ei⁶ și chiar dacă textul nu o prevede nu este exclusă posibilitatea ca mai multe persoane să se oblige prin contract, constituind astfel o pluralitate pasivă⁷.

³ L.Guillaud, *Traité des contrats aléatoires et du mandat*, Editeurs A. Durand et Pedone Lauriel, Paris, 1894, p. 213; G.Baudry-Lacantinerie, Albert Wahl, *Traité théorique et pratique de Droit civil. Des contrats aléatoires. Du mandat, Du cautionnement. De la transaction*, Librairie de la Société du Recueil, Paris, 1900, p. 103; F.Laurent, *Principes de droit civil français*, tome vingt-septième, Editeurs Bruylant-Christophe Bruxelles et Librairie A. Maresq Ainé, Paris, 1887, p. 307.

⁴ F.Laurent, *op. cit.*, p. 308.

⁵ L.Guillaud, *op. cit.*, p. 215.

⁶ Mona-Maria Pivniceru, *Sediul materiei privind stipulația pentru altul în contractul de rentă viageră*, „Curierul judiciar” nr. 1/2005, p. 119.

⁷ Francisc Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Editura Actami, București, 1999, p. 571.

8. Dacă credentierii sau debirentierii sunt părți ale contractului de rentă viageră, terții beneficiari ai rentei trebuie să fie desemnați prin actul de constituire, deoarece pentru ei beneficiul rentei constituie o liberalitate și prin urmare ei trebuie să fie capabili a o primi, așa cum dispune art. 808 C. civ., adică să fi fost concepuți la momentul donației ori la epoca morții testatorului.

9. Pe de altă parte, și debirentierul își calculează șansa de câștig sau de pierdere în funcție de durata vieții persoanelor creditorilor, estimând față de vârsta, sănătatea etc. a acestora care va fi întinderea probabilă a prestației pe care o are de executat.

10. Acesta reprezintă de fapt elementul aleatoriu al contractului care structurează consimțământul părților la încheierea contractului de care depinde atât cotitatea prestației debirentierului cât și întinderea ei⁸. Prin urmare, credentierul nu își poate rezerva dreptul de desemnare a persoanei credentierilor ori a celor pe capul cărora renta a fost constituită ulterior încheierii contractului⁹, fără a se altera fondul însuși al convenției aleatorii¹⁰ prin expunerea debirentierului la prelungirea plății rentei peste previziunile sale, fără a afecta elementul aleatoriu în raport cu care acesta a înțeles să încheie convenția.

11. Obligația de plată a rentei viagere având ca obiect o sumă de bani este prin natura ei divizibilă. Plata rentei se divizează activ și pasiv între părțile contractante din chiar momentul nașterii sale. Aceasta înseamnă că fiecare creditor nu poate pretinde debitorului sau debitorilor săi decât cota-parte din creanța ce i se cuvine, iar fiecare debitor nu poate fi urmărit de către creditor sau de către creditorii săi decât pentru cota-parte din datoria la care s-a obligat¹¹.

12. Părțile pot privi însă intelectual obligația de plată a rentei ca indivizibilă și această modalitate de executare să constituie obiectul unei clauze convenționale, urmând ca executarea prestației să fie apreciată ca îndeplinită după regulile indivizibilității: fiecare creditor poate cere întreaga prestație care formează obiectul obligației, iar fiecare debitor poate fi constrâns să execute întreaga prestație, plata făcută de oricare dintre debitorii obligați indivizibil stingând datoria față de ceilalți codebitori¹².

13. De asemenea, părțile pot stipula în convenție modalitatea în care renta urmează a fi plătită credentierilor rămași în viață în ipoteza decesului unuia ori

⁸ F. Laurent, *op. cit.*, p. 309.

⁹ L. Guillaud, *op. cit.*, p. 216.

¹⁰ G. Baudry-Lacantinerie, Albert Wahl, *op. cit.*, p. 105.

¹¹ C. Bîrsan, Pluralitatea de subiecte, în C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil, Teoria generală a obligațiilor*, Editura ALL Educational, București, 1998, p. 382.

¹² C. Bîrsan, *op. cit.*, p. 393.

a unora dintre ei. Cu alte cuvinte, părțile pot stabili dacă renta se va plăti așa cum a fost inițial stipulată, credentierilor supraviețuitori, ori diminuată cu partea credentierului ori a credentierilor decedați, prin înserarea clauzei de reversibilitate¹³.

14. Nedeterminarea convențională a reversibilității rentei impune stabilirea intenției probabile a părților în această chestiune. Se poate întâmpla, spre exemplu, ca renta să fie constituită în beneficiul a doi credentieri coindivizari care au și furnizat în comun obiectul prestației lor. În acest caz, putem reține existența a două rente distincte, fiecare dintre credentieri fiind creditorul rentei pentru cota sa parte de imobil transmisă cu acest titlu, în absența unei clauze contrarii.

15. Credentieri pot fi însă doi soți care au constituit renta în schimbul înstrăinării unui bun comun. Într-o atare ipoteză, este puțin probabil ca intenția părților să fi privit reversibilitatea parțială a rentei din moment ce, privat de sprijinul soțului predecedat, credentierul ar fi privat și de cuantumul total al rentei în măsură să îi complinească tocmai nevoile crescute în raport direct proporțional cu vârsta. Privită astfel, renta este conjunctă, chiar dacă dreptul ar fi divizibil, deoarece natura divizibilă a dreptului nu se poate afla în contradicție cu intenția părților, care au stipulat o singură rentă, determinată ca întindere de existența a doi credentieri și, în consecință, ea va subzista integral până la decesul ultimului dintre ei¹⁴. Pe de altă parte, chiar elementul aleatoriu impune această reținere din moment ce șansa de câștig sau pierdere s-a estimat în privința întinderii prestației de executat în raport cu durata vieții tuturor credentierilor¹⁵, fiind greu de presupus în absența unei clauze contrare că părțile au înțeles să diminueze folosința rentei pe măsura predecesului credentierilor.

16. Renta însă nu mai poate fi reversibilă nici în tot și nici în parte, în ipoteza în care unul dintre credentieri a fost omorât de celălalt. Într-o atare ipoteză, literatura franceză¹⁶ a avansat soluția încetării contractului de rentă viageră, fundamentată pe ideea că moartea credentierului nu îi poate fi profitabilă credentierului ucigaș care a provocat rezultatul supus prin definiție *alea*, evenimentul privitor la durata vieții credentierului nefiind consecința unei morți firești.

17. Cu toate acestea însă, soluția încetării contractului de rentă viageră ar avantaja debirentierul, deoarece acesta profită de un eveniment, care îi este

¹³ G. Baudry-Lacantierre, Albert Wahl, *op. cit.*, p. 105; F. Laurent, *op. cit.*, p. 311.

¹⁴ F. Laurent, *op. cit.*, p. 311.

¹⁵ Francisc Deak, *op. cit.*, p. 572.

¹⁶ L. Gouillouard, *op. cit.*, p. 276.

favorabil, ducând la creșterea șanselor sale de a scăpa de plata rentei, situație în care se poate estima soluția obligării debirentierului la plata unei indemnizații față de moștenitorii credirentierului¹⁷.

Pluralitatea de terți care desemnează durata prestației de executat

18. Conservarea folosinței rentei pe un timp îndelungat în beneficiul propriu și al succesorilor săi va determina credirentierul să nominalizeze mai multe persoane a căror durată de viață va întreține în timp perceperea rentei până la decesul ultimului dintre ei¹⁸.

19. Permisivitatea unei asemenea clauze își are izvorul în dispozițiile art. 1642 alin. 1 teza a doua și art. 1643 C. civ. Aceste persoane însă nu au dreptul de a o folosi. Existența lor a fost luată în calculul aleatoriu privind întinderea obligației de plată a rentei și respectiv a dreptului de a o culege¹⁹. Prin urmare, nu are nici o importanță dacă aceste persoane au acceptat sau nu o asemenea desemnare, dacă au fost ori nu concepute, ele fiind terțe absolute față de convenția de rentă viageră.

20. Rațiunea acestei stipulațiuni constă într-un calcul de probabilitate al credirentierului care îi fundamentează speranța de a beneficia o perioadă mai îndelungată de folosință a rentei până la decesul ultimei persoane astfel desemnate, iar pe de altă parte de a o prezerva de riscul stingerii ei la decesul său, deoarece nu durata vieții sale marchează extincția rentei, ci decesul ultimului terț indicat în contract. În consecință, credirentierul conservă în patrimoniul său renta pe care o pot preleva ca drept propriu succesorii săi, în cazul predecesului autorului lor.

LES EFFETS DE LA RENTE VIAGÈRE AVEC PLUSIEURS SUJETS

- Résumé -

La rente viagère peut être formée en faveur des plusieurs personnes, situation dans laquelle il faut distinguer entre les crédirentiers ou tiers bénéficiers devenus crédirentiers et les tierces personnes sur la tête desquelles la rente a été constituée; dans la première hypothèse, l'opération nécessaire à individualiser l'obtention du bénéfice de la rente et la désignation collective a comme but la conservation de sa jouissance en faveur des crédirentiers ou de leurs héritiers, dans la seconde.

¹⁷ G. Baudry-Lacantinerie, Albert Wahl, *op. cit.*, p. 149.

¹⁸ G. Baudry-Lacantinerie, Albert Wahl, *op. cit.*, p.104; L. Guillouard, *op. cit.*, p. 216.

¹⁹ F. Laurent, *op. cit.*, p. 308.

La délimitation est nécessaire parce que la pluralité des crédientiers (même des débirentiers) qui représentent des parties du contrat, les tiers bénéficiers pour lesquels le bénéfice de la rente constitue une libéralité, tout comme les tiers absolus qui marquent le terme de l'extinction de la rente structurent le consentement des parties à la conclusion du contrat, dont dépend la quotité et l'étendue de la prestation du débirentier, représentant essentiellement l'élément aléatoire de la convention.

C'est ainsi la détermination de la pluralité active et passive tout comme les tiers sur la tête desquels on a formé la rente – chacun correspondant aux diverses exigences – qu'on fera l'application de la règle de la divisibilité de l'obligation de payement de la rente.

Exceptionnellement, l'indivisibilité peut être établie par les parties, situation dans laquelle l'exécution de la prestation sera soumise aux règles applicables en cette matière.

A l'hypothèse qu'on n'a pas déterminé conventionnellement la réversibilité de la rente, la juridiction statuera l'intention probable des parties, c'est-à-dire l'existence des deux rentes distinctes ou d'une seule rente, déterminée comme étendue par l'existence de deux ou plusieurs créditeurs, ayant pour conséquent son extinction juste au moment du décès du dernier créditeur.